

Fra arkiverne:

”Det var en mærkelig fornemmelse for mig
at fotografere dette makabre spil”

Om den danske krigsfotograf Asbjørn Bech
og hans fotodokumentariske pionerarbejde
under den estiske uafhængighedskrig

”Det hele var nærmest som en folkeforlystelse, voksne stod omkring og børn løb rundt og svingede med de døde. Det var en mærkelig fornemmelse for mig at fotografere dette makabre spil”.¹

I 1919 rejste den danske krigs- og filmfotograf Asbjørn Bech til Estland for at filme og fotografere den estiske uafhængighedskrig. Krigen var en del af den større russiske borgerkrig, og i det baltiske område kæmpede nationale estiske styrker, bistået af lokale og udenlandske aktører, mod bolsjevikkerne for at løsrive Estland fra det russiske imperium. Bechs foto og filmoptagelser fra krigen inkluderer bl.a. pansertog og panserbiler i aktion, sårede soldater, hængninger af tilfangetagne bolsjevikker, flygtende fattige bønder samt ikke mindst optagelser af de 200 danske frivillige fra Dansk Baltisk Auxiliær Corps (DBAC), der kæmpede på baltisk side mod bolsjevikkerne i Estland, Letland og Rusland i 1919.

Asbjørn Bech var den første krigsfotograf i Danmark, der rejste til en fjern krigsskueplads og dokumenterede og formidlede krig i levende billeder. Hans arbejde udgør derfor en dansk begyndelse på en kommunikationsform, der i stadig højere grad former moderne krig. Bechs billeder er skabt i en tid, hvor adgangen til kamera- og optageteknologi var for de få, og krigsdokumentationen derfor begrænset til et – i sammenligning med i dag – meget begrænset antal fotografer. Det kan derfor hævdes, at viden om disse krigsfotografer er væsentlig, idet deres fotodokumentation – groft sagt – ofte vil stå uimodsagt af andre billedkilder fra samme fronter. På trods af det begrænsede og selektive indblik i uafhængighedskrigen, som Bechs billeder giver, er de i dag alligevel væsentlige kilder til forståelsen af de forhold, der herskede på krigsskuepladserne i Baltikum i 1919. Ikke blot fordi Bechs levende billeder er de eneste, vi har, men også fordi Bech har haft blik for flere aspekter af krigen end de rent militære. Samtidig giver Bechs

1 Bechs papirer i privateje. Tale om Estland, dateret 01.10.1973

arbejde anledning til diskussioner, der også i dag er relevante – eksempelvis om krigsreporteren som objektiv beskuer af krigen. Historien om Bech og hans værker kan derfor både læses bagud, som en historisk beskrivelse af en krigsfotografarbejde i 1919, og som et udgangspunkt for nutidige diskussioner om samtidig og fremtidig krigsdokumentation.²

Bechs tidlige liv

Asbjørn Schou Bech blev født den 13. juli 1893 i Store Heddinge ved Stevn på Østsjælland, hvor hans forældre havde en herreekviperingsforretning. I foråret 1914 blev han indkaldt til militærtjeneste for at aftjene sin værnepligt, men med udbruddet af Første Verdenskrig få måneder senere blev han indrulleret som en del af den danske Sikringsstyrke. Styrken, der skulle være klar til indsats, i tilfælde af at Danmark blev inddraget i Verdenskrigen, udgjorde på sit højeste mere end 60.000 mand, men blev løbende reduceret frem mod krigsafslutningen. Bech nåede sammenlagt at gøre tjeneste i næsten to år. Da han blev hjemsendt, vendte han tilbage til Store Heddinge, men trivedes ikke: ”Jeg følte trang til at komme ud og se noget af verden, men alle grænser var lukkede, kun til Finland kunde man komme”, som han siden selv beskrev sin udlængsel og eventyrlyst.³ Bech var langt fra den eneste soldat, der ønskede at komme ud i verden – og gerne til en krigsskueplads. Et mindre antal danske frivillige havde allerede under Verdenskrigen valgt at drage til Finland for at deltage på den hvide side i den finske borgerkrig, der var begyndt i januar 1918. Krigen i Finland var blot én af mange borger- og uafhængighedskrige i det russiske imperium, der tog afsæt i den ustabile situation efter den russiske revolution og det russiske kejserriges sammenbrud. Det skulle dog blive en anden vej, der bragte Bech til Finland i 1918.

Dokumentarist ved et tilfælde

I den danske offentlighed og i den danske presse var der stor interesse for borgerkrigen mellem de nationale ”hvide” og de klasse- og internationalt orienterede ”røde” i Finland. Der var derfor enorm efterspørgsel efter nyheder fra krigsskuepladsen i nord – og her kom Bech, ved et tilfældigt sammenfald af interesser, ind i billedet. Bechs ven og soldaterkammerat Walter Ernst Hans Møgeltoft-Jørgensen (f. 16. august. 1893) havde i en periode arbejdet som journalist på dagbladet

2 En større samling af Bechs fotografier findes i dag i privateje og er venligst stillet til rådighed for denne artikel af Bechs familie, som forfatteren er stor tak skyldig. Flere fotografier i denne artikel har ikke tidligere været offentliggjort. Forfatteren skylder ligeledes en stor tak til den estiske historiestuderende Kaupo Luur, der har bistået med fremfindelse af væsentligt kildemateriale fra de estiske arkiver.

3 Bechs papirer i privateje. Guldbryllupstale, dateret 19.10.1970.



Efter den russiske revolution var Baltikum præget af en række etniske, sociale og nationale krige og konflikter, hvis hovedakse var kampen mellem "røde" bolsjevikker og deres "hvide" modstandere. Her ses Bech med sit kamera på fronten ved Pskov i Rusland i 1919, hvor han filmer den estiske panserbil "Kalevipoeg".

Nationaltidende, og med dette udgangspunkt fik de to venner arrangeret, at de to skulle rejse til Finland som krigskorrespondenter for en række nationalkonservative danske aviser. Møgeltoft-Jørgensen skulle skrive artikler fra krigen, mens Bech skulle fungere som presse- og filmfotograf. Bech havde ingen uddannelse som fotograf, men "*vi fik gjort et Filmselskab interesseret i foretagendet*", som han senere selv forklarede det.⁴ Det er uklart, præcis hvordan det lykkedes Bech og Møgeltoft-Jørgensen at overtale et filmselskab til at overlade et filmkamera i to amatørers varetægt. Filmkameraer var i 1918 forholdsvis sjældne og på dette tidspunkt stadig en meget "ny" teknologi, hvilket understreges, af at den første filmoptagelse i verden var blevet produceret i 1895. Filmproduktion i 1918 krævede desuden en del teknisk specialviden, hvilket gør det så meget desto mere imponerende, at det lykkedes en amatør som Bech at optage og hjembringe særdeles interessante og til tider velkomponerede filmoptagelser. Samme talent udviste Bech i øvrigt i forhold til krigsfotografier.

Det er uklart, præcis hvilken filmkameramodel Bech anvendte, men bedømt på udseendet var der tale om det britiske Moy & Bastie-kamera eller et lignende. Et sådant kamera var lavet af træ og metal, og blev brugt af de officielle britiske

4 Bechs papirer i privateje. Tale om Estland, dateret 01.10.1973.

krigsfotografer under Første Verdenskrig. Filmkameraer fra tiden omkring Første Verdenskrig var generelt ret uhåndterlige i felten. Et stort stativ var nødvendigt for at producere brugbare billeder, og det samlede udstyr til feltoptagelser kunne veje mere end 40 kg, hvilket begrænsede bevægelsesfriheden i optagesituationen. Mange kameraer kunne desuden kun indeholde filmspole til få minutters optagelse, inden en ny skulle isættes, hvilket ligeledes fordrede en stationær optagesituation.⁵ Den omstændelige logistik og eksponeringen af kameramanden i optagesituationen gjorde det nærmest umuligt at optage dynamiske kampscener på fronten uden at udsætte kameramanden for meget stor fare. En række kendte nærbilleder fra Første Verdenskrig af soldater, der kravler over toppen på egne skyttegrave for at angribe fjenden over ingenmandsland, er således iscenesatte rekonstruerede angreb filmet under ufarlige omstændigheder. Ufarlig er imidlertid ikke det rette ord at bruge om den ekspedition, Bech og Møgeltoft-Jørgensen påbegyndte i 1918, og som skulle bringe dem til den russiske borgerkrigs brændpunkter i Finland, Estland og Rusland.



Krigsfotografens arbejde i Baltikum var ofte en logistisk udfordring på grund af dårlige veje og dårlig infrastruktur. Derfor foregik det meste af transporten i frontområderne i de såkaldte "panjevogne", der var små hestetrukne køretøjer. På billedet ses Asbjørn Bechs reporterkollega løjtnant W. Møgeltoft-Jørgensen (i hvidt) og kornet Klingemann fra det danske frivillige korps. Billedet er sandsynligvis taget i Rusland i nærheden af de kampområder, hvor det frivillige danske korps var indsat.

Rejsen til Finland

Rejsen til borgerkrigen i Finland begyndte som planlagt for Bech og Møgeltoft-Jørgensen. Ud over det tekniske udstyr medbragte Bech en motorcykel med sidevogn, der blev afskibet i Helsingfors (i dag Helsinki), hvortil de var ankommet i begyndelsen af maj.⁶ Herfra begav de to reportere sig mod krigsskueplad-

5 Brownlow, Kevin: *The war, the west, and the wilderness*. Secker & Warburg 1978, s. 55; Pettersen, Palle Bøgelund: *Dokumentarfilm og danskernes natursyn – perioden 1929-1973*. Syddansk Universitetsforlag 2016, s. 71.

6 *Nationaltidende* 02.09.1918: "En dansk Officer om Forholdene i Finland".

serne i Karelen, men rejsen blev hurtigt noget af et antiklimaks, da begivenhederne i Finland tog en uventet drejning. Netop som de to korrespondenter var på vej mod byen Vyborg, hvor der kort forinden havde været voldsomme kamp-handlinger, sluttede krigen den 15. maj 1918. Med krigens afslutning bortfaldt formålet med de to krigskorrespondenters rejse, og selvom de en tid kørte rundt i Finland og lavede reportager, var dækningen af krigen reelt slut, inden den kom i gang. De to kammerater nåede dog at producere flere avisartikler og optage en række filmsekvenser i de par måneder, de kom til at opholde sig i Finland.

Krigsfotografen som neutral observatør?

I tiden omkring Første Verdenskrig havde man i højere grad end i dag en tro på, at filmoptagelser og fotografier repræsenterede ufortolkede og dermed mere ægte og neutrale gengivelser af konkrete begivenheder.⁷ Mens man naturligvis kendte til mulighederne for forvrængning og subjektivitet i det skrevne ord, gjorde troen på billedets evne til at fastfryse ”virkeligheden”, at det umiddelbart fremstod som et mere objektivt og sandfærdigt medie til formidling af begivenheder og hændelsesforløb. Ifølge sociolog Stuart Hall har krigs- og nyhedsfotografier formålet at fremstille sig selv som aspekter af ”natur”, der samtidig bærer et metatabudskab i sig: ’denne begivenhed skete virkelig, og dette foto er beviset på det’.⁸ Men kameraet er som bekendt kun et redskab i hænderne på den der bruger det,

Asbjørn Beck med blød hat i midten af billedet på Kauppatori (markedspladsen) i Helsingfors 1918. De danske dokumentarister lavede flere reportager fra Finland, herunder fra besøg i krigsministeriet i Helsingfors.



-
- 7 Brownlow, Kevin: *The war, the west, and the wilderness*. Secker & Warburg 1978, s. 6; Lewinski, Jorge: *The camera at war – a history of war photography from 1848 to the present day*. W.H. Allen & Co. Ltd 1978, s. 11.
- 8 For korte uddrag af Halls hovedteser, se Greer, Chris: *Crime and media*. Routledge 2010, s. 131.

”Det var en mærkelig fornemmelse for mig at fotografere dette makabre spil” 133

og præcis på samme måde som den skrivende journalist vælger krigsfotografen, hvad der skal dokumenteres, hvilken vinkel og beskæring der skal anvendes, og hvad der helt skal udelades.⁹ De fleste krigsfotografer under Første Verdenskrig var knyttet til deres egne landes militære (propaganda)enheder og dokumenterede oftest kun de begivenheder, der kunne styrke egen befolknings moral, eller de begivenheder, der kunne dokumentere fjendes ondskab og forbrydelser.

Neutrale krigsfotografer, der ikke var – eller er – udsendt i nationalt øjemed, tager imidlertid også ofte stilling til den krig og de kombattanter, de dokumenterer, hvilket f.eks. fremgår af dette citat fra 2023: ”Jeg har for længst mistet min objektivitet i den her krig. Jeg står 100 procent på ukrainsk side. Jeg ønsker intet godt for de her russiske soldater eller for det russiske styre”. Ordene blev udtalt til *Politiken* af den prisbelønnede og verdenskendte danske krigs- og katastrofefotograf, Jan Grarup, efter en fotorejse til Bakhmut i Ukraine, hvor nogle af krigens hårdeste kampe havde fundet sted.¹⁰

Neutrale krigsfotografer repræsenterer således ikke nødvendigvis en objektiv tilgang til de begivenheder og personer, de skildrer. Det var heller ikke tilfældet for Bech og Møgeltoft-Jørgensen. De prøvede end ikke at være neutrale observatører eller at se sagen fra begge sider. Sympatien var utvetydigt på de antibolsjevikiske styrkers side, hvilket der ikke blev lagt skjul på i de artikler, de sendte hjem til Danmark. Eksempelvis skrev Møgeltoft-Jørgensen en artikel til *Nationaltidende* på baggrund af oplevelserne i Finland, der tydeligt illustrerer dette. Borgerkrigen i Finland var i parentes bemærket ekstremt brutal, og henrettelser af krigsfanger uden grundig rettergang blev accepteret på begge sider. F.eks. udsendte den nationale ”hvide” ledelse den 25. februar 1918 et direktiv, hvori det blev bekendtgjort, at modstandere, der udførte sabotage, havde ulovlige våben, eller som modsatte sig den lovlige krigsmagt (den hvide hær), skulle skydes.¹¹ Direktivet lod det være op til de lokale militære chefers skøn at afgøre skæbnen for fanger i deres varetægt. I Danmark blev standretterne og de mange henrettelser beskrevet som hhv. rød og hvid terror. Under overskriften ”*Den hvide Terrorisme eksisterer ikke*” forklarede Møgeltoft-Jørgensen imidlertid i en reportage fra Finland, at beretningerne i danske dagblade om henrettelser af røde krigsfanger ”er grebne ud af Luften”. Han forklarede videre, at der ingen standretter var i Finland, kun domstole bestående af civile jurister, der ”gaar overordentlig grundigt og samvittighedsfuldt til Værks og dømmer kun i meget graverende Tilfælde”. Og han

9 Se bl.a. Brothers, Caroline: *War and photography – A cultural history*. Routledge 1997, s. 18.

10 Grarups arbejde har i 2023 desuden været genstand for stor medieomtale og kritik, idet han fra flere sider er blevet beskyldt for at lyve om og fordreje de begivenheder, han er udsendt for at fotodokumentere. *Politiken* 30.07.2023 ”Jan Grarup: Jeg har for længst mistet min objektivitet i den her krig”; *Weekendavisen* 14.09.2023: ”Krigens første offer”

11 Kirkebæk, Mikkel: *Den yderste grænse – Danske frivillige i de baltiske uafhængighedskrige 1918-1920*. Lindhardt & Ringhof 2019, bind II, s. 27.

fortsatte: *"I Virkeligheden er det kun utvivlsomme Forbrydere af den rene Bærme, der har Grund til at frygte Domstolene"*.¹² Det var som bekendt ikke tilfældet.

Den stærkt farvede og subjektive holdning til de antibolsjevikiske krige og disses kombattanter gør naturligvis ikke Bech og Møgeltoft-Jørgensens dokumentaristiske arbejde mindre relevant eller mindre historisk interessant. Men deres skrevne og fotografiske kilder skal, som alle andre kilder, behandles med kildekritisk distance. Som det vil fremgå senere, betød den subjektive indstilling til krigens parter i øvrigt ikke, at Bech undlod at dokumentere den hvide sides brutale krigsførelse, f.eks. i form af hængninger af civile. Ikke mindst fordi kombattanterne anså drab på ideologiske modstandere – i her nævnte tilfælde røde – for en nødvendig og legitim praksis, der derfor ofte foregik i fuld offentlighed.

Krigsafslutningen i Finland betød, at Bech og Møgeltoft-Jørgensen i august 1918 rejste hjem til Danmark igen.¹³ Det skulle dog blive et forholdsvis kort ophold. I resten af det tidligere russiske kejserrige fortsatte krigen mellem de røde og de hvide nemlig ufortrødent, herunder i de baltiske områder på den anden side af den finske bugt. De to reportere besluttede derfor, at de ville rejse til Estland i stedet og rapportere fra den estiske uafhængighedskrig.

Den russiske borgerkrig og den estiske uafhængighedskrig

I november 1918 sluttede Første Verdenskrig, og mens de fleste europæiske befolkninger kunne fejre freden, var

situationen en helt anden i det tidligere russiske kejserrige – herunder i de baltiske dele af det tidligere imperium. Siden den bolsjevikiske revolution i oktober 1917 havde der foregået indædte kampe mellem revolutionære og kontrarevolutionære, mellem "røde" bolsjevikker og "hvide" zar-tro russere.

Verdenskrigens afslutning intensiverede dette opgør, og kampene mellem røde og hvide russere udviklede sig til en større krig, der siden er blevet kendt som den russiske borgerkrig. Den russiske borgerkrig havde imidlertid ikke én konfliktakse, men en lang række og flere afledte krige, der blandt andet indbefattede nationale mindretals væbnede kampe for uafhængighed. I de baltiske dele af det russiske kejserrige var nationalismen spiret og havde slået rod op gennem

12 *Nationaltidende* 02.09.1918: "En dansk Officer om Forholdene i Finland"; Skildringerne var også præget af datidens raceopfattelse. Eksempelvis skrev Bech i 1973, at russerne havde deporteret esterne fra Estland "og sat asiater ind i stedet og givet dem esternes boliger og navne, saa naar bekendte ringede paa var det Mongoler og tatarer, der lukkede op". Bechs papirer i privateje. Tale om Estland, dateret 01.10.1973.

13 *Nationaltidende* 02.09.1918: "En dansk Officer om Forholdene i Finland". Det fremgår af artiklen, at Møgeltoft-Jørgensen hjemkom fra Finland lørdag den 31. august 1918. Se også *Roskilde Dagblad* 05.24.1918: "Samtale med Samuli Sario i Helsingfors".

1800-tallet. Efter Verdenskrigen opstod der et magtvakuum i det baltiske område, da både Tyskland og Rusland var kollapse som følge af krig og revolution. Det åbnede nye muligheder for de baltre, der drømte om selvstændighed. Ligesom den større russiske borgerkrig havde uafhængighedskrigen i Baltikum imidlertid flere konfliktakser. Indbyggerne i de baltiske områder havde alle været en del af det russiske kejserrige, men var ikke én enhed. Nogle drømte om at blive en del af bolsjevikernes sociale revolution, mens andre ønskede en national revolution, der kunne give de baltiske folk uafhængige stater, mens andre igen ønskede de gamle russiske eller tyske magthavere tilbage. Sidstnævnte drejede sig især om de kejsertro russiske "hvide", der ønskede et nyt "zar-imperium", og den lokale tysk-baltiske befolkning, der ønskede en tættere tilknytning til Tyskland. Selv inden for et geografisk begrænset område som Baltikum var situationen altså kompleks. Det, der siden er blevet kendt som de baltiske uafhængighedskrige, var således både frihedskrige mod eksterne kombattanter og interne borgerkrige, på kryds og tværs mellem nationalister, bolsjevikker, tysk-baltre og russiske hvide styrker – der alle i større eller mindre grad blev støttet af udefrakommende interventionsstyrker fra Tyskland, Storbritannien, bolsjevik-Rusland og Norden. Uafhængighedskrigen i Baltikum blev udkæmpet af langt mindre enheder end under den foregående verdenskrig og mindede i karakter mere om borgerkrige eller borgerkrigs-lignende konflikter, hvor militser, paramilitære grupper og fraktioner i vidt omfang erstatter statslige, velorganiserede og disciplinerede hære. Fronterne var mere flydende, og krigshandlingerne motiveret af ideologi, social indignation samt etniske og nationale tilhørsforhold. Kampene blev derfor mange steder ført med uhørt brutalitet og uden respekt for de regler, der kendetegner krige mellem stater.

Bechs rejsemål, Estland, havde under Verdenskrigens sidste del været besat af tyske tropper. Da bolsjevikkerne i februar 1918 flygtede fra de fremrykkende tyskere, greb estiske nationale chancen og erklærede den 24. februar Estland uafhængigt. Selvstændigheden varede dog kun, indtil de tyske tropper ankom dagen efter og afsatte den nationale regering. Selvom de tyske hære oplevede fremgang og succes på østfronten, blev krigen afgjort i vest, og 11. november 1918 måtte Tyskland acceptere den våbenhvileaftale, der afsluttede Første Verdenskrig. Efter nederlaget blev de tyske tropper kommanderet hjem til Tyskland.

Kort tid efter – i de sidste dage af november 1918 – angreb bolsjevikiske styrker Estland for at genvinde det tidligere tyskbesatte territorium. De estiske nationale styrker tog imidlertid kampen op mod overmagten, og dermed startede den estiske uafhængighedskrig mellem estiske nationale på den ene side og bolsjevikker, både estiske og russiske, på den anden. Den nationale estiske side blev støttet af russiske og tysk-baltiske "hvide" antibolsjevikiske tropper, ligesom militærhjælp indløb fra Storbritannien og Finland. Førstnævnte støttede med våben og flådestøtte, mens sidstnævnte sendte et større kontingent kampvante tropper. I både Sverige og Danmark blev der på privat initiativ etableret frivillige hjælpekorps, som blev indsat på den nationale side i Estland.

Fra Danmark ankom 200 mand finansieret af danske antibolsjevnikiske og nationalkonservative kredse med forretningsmanden Aage Westenholz i spidsen. Frygten for den ekspansive bolsjevisme var den altovervejende grund til, at danske nationalkonservative tog sagen i egen hånd og udrustede et dansk ekspeditionskorps til indsættelse i Baltikum. Ud fra en tanke om, at den ekspansive bolsjevisme kunne standses, inden den nåede Vesteuropa, opstod idéen om de såkaldte "bufferstater", der skulle indkapsle det bolsjevnikiske Rusland og som fremskudt forsvar forhindre, at kampen mod bolsjevismen blev ført i hjertet af Europa. I et tilbageblik ti år efter krigen i Baltikum beskrev Møgeltoft-Jørgensen dette synspunkt på følgende måde: "Nu var det Spørgsmaalet om en asiatisk præget Kultur med List og Vold over det afmægtige russiske Folks Hoveder skulde skaffe sig en Bro, en Bastion i det lille 1½ Mill. store Esterfolk, eller om dette, som Finnerne, kunde vise Angrebet tilbage, inden det førtes videre."¹⁴ Mens den danske regering officielt førte neutralitets- og ikke-indblandingspolitik i Estland, blev den af briterne presset til at tillade afsendelsen af det private danske militærkorps samt til en hemmelig eksport af topmoderne danske Madsen-rekylgeværer til de estiske krigsskuepladser. Selvom den danske regering ikke officielt ønskede at afsende våben eller soldater til en krig mod magthaverne i Rusland, så frygtede man på lige fod med mange andre vestlige regeringer konsekvenserne af en bolsjevnikisk sejr i øst. Krigshandlingerne i Baltikum havde derfor stor politisk og offentlig bevågenhed, og nyheder fra kampene var derfor meget efterspurgt.¹⁵

Krigsreporter i Estland

De to danske krigsreportere rejste i slutningen af marts 1919 til Estland via Finland. Forud må have gået forhandlinger med de estiske myndigheder om tilladelse til at dække krigen, idet den estiske generalstab den 25. marts 1919 informerede den militære øverstbefalende for den estiske 1. division, General Tõnisson, om danskernes ankomst. Af telegrammet fremgik det, at danskerne ville ankomme til Tallinn "for at sætte sig ind i vores forhold og tilstanden ved fonten", som generalstaben formulerede det.¹⁶

Den estiske ledelse kæmpede på dette tidspunkt en hård kamp for at få Vestens opmærksomhed og støtte, hvilket i øvrigt er meget lig situationen i Ukraine i dag. En lang række delegationer var siden 1918 blevet udsendt fra Baltikum til vestlige lande, herunder de nordiske, i forsøget på at opnå politisk og militær støtte til balternes frihedskamp. Men mange i Vesten havde ikke det store kendskab til

¹⁴ Vejle Amts Folkeblad 25.04.1929.

¹⁵ Kirkebæk 2019, bind I, s. 29-46.

¹⁶ Rahvusrhiiiv (Estlands Nationalarkiv), ERA.2124.1.640, (frame 382). Kogutud materjalid sõjategevuse käigu, varustuse jt küsimustes. 1919. Telegram fra krigsministeriet til Soots til Tõnisson, dateret 25.03.1919.

de baltiske folk, og endnu flere opfattede det kun som et spørgsmål om tid, før de baltiske lande igen blev opslugt af stormagterne Rusland eller Tyskland. Fra baltisk side blev de danske reporteres ankomst derfor sandsynligvis anset som overordentligt vigtig i forsøget på at øge kendskabet til balternes frihedskamp i Vesten. I sammenligning med krigsfotografer under den netop afsluttede Første Verdenskrig blev de to danske krigsreportere derfor givet en enorm frihed. Eksempelvis havde Storbritannien under Verdenskrigen helt forbudt civile filmfotografers tilstedeværelse i nærheden af fronten, da man frygtede, at optagelserne kunne afsløre militære hemmeligheder. Desuden var man bange for, at billeder af krigens gru kunne påvirke kampmoralen hos soldaterne og stemningen i befolkningen i negativ retning. Af samme grund udsendte det britiske War Office kun en lille håndfuld filmfotografer, der alle skulle være tilknyttet hæren, og deres arbejde var samtidig underlagt streng censur.¹⁷

De til sammenligning langt friere rammer for de danske reportere i Estland kom f.eks. til udtryk i et telegram til den estiske militære chef, divisionschef General Tõnisson, kort tid inden danskernes ankomst. Telegrammet var fra den estiske militære stabschef, Jaan Soots, og lød i al sin enkelhed: **”Dansk journalist Jørgensen. Gør det muligt for ham at gøre sig bekendt med tilstanden ved vores front og i hæren.”**¹⁸ Danskerne blev efter ankomsten også inviteret til et møde med Soots, der ifølge Møgeltoft-Jørgensen havde ladet udfærdige et dokument, der gav danskerne ret til at færdes hvor som helst på fronten.¹⁹

Efter ankomsten med isbryderen fra Finland indlogerede de danske reportere sig på hotel Goldener Löwe i Tallinn, der var et meget benyttet hotel for udenlandske rejsende.²⁰ Møgeltoft-Jørgensen beskrev Tallinn som ”en sand Heksekeddel”: *”Kampen mod Russerne, der paa begge Sider førtes med den mest glødende Forbitrelse, havde hidlokket alle Slags Eventyrere. Der var i disse Nødens dage ikke Tid til at skille Faarene fra Bukkene, og derfor gik det i Reval [Tallinn] ikke altid lige regelret til.”* Det, Møgeltoft-Jørgensen her beskrev, var de mange soldater, herunder mange udenlandske private og officielle hjælpetropper, der prægede byen, og som medvirkede til at vold, tyveri, druk og prostitution var almindeligt forekommende.²¹ Tallinn var dog militært set forholdsvis roligt idet fronterne løb i nord ved Narva og i syd og sydøst langs grænserne til Rusland og Letland.

17 Mens krigen på vestfronten trods alt blev filmet, var det i langt mindre grad tilfældet på østfronten. Lewinski, Jorge: *The camera at war – a history of war photography from 1848 to the present day*. W.H. Allen & Co. Ltd 1978, s. 63, 76; Brownlow, Kevin: *The war, the west, and the wilderness*. Secker & Warburg 1978, s. 6-8, 55.

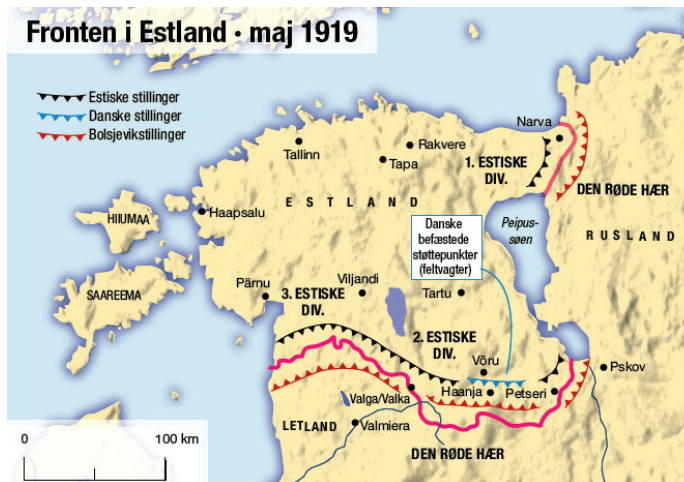
18 Rahvusarhiiv. ERA.2124.1.640, (frame 382). Kogutud materjalid sõjategevuse käigu, varustuse jt küsimustes. 1919. Telegram fra Soots til Tõnisson, dateret 25.03.1919.

19 *Nationaltidende* 21.04.1919. I *Nationaltidende* 14.04.1919 præsenteres Møgeltoft-Jørgensen som avisens ”Special-korrespondent ved den estiske Front”.

20 Se bl.a. *Herning Folkeblad* 16.06.1939.

21 Kirkebæk 2019, bind I, s. 295.

I maj 1919 var den sydlige del af Estland besat af røde tropper, og fronten var frosset fast i en stillingskrig. Det frivillige danske korpsets bemandede et stykke af fronten på seks-otte kilometer. For overblikkets skyld er længden af det danske frontafsnit forstørret på dette kort i forhold til de faktiske målestoksforhold. Trykt efter Kirkebæk 2019, bind II, s. 53.



”Aktiv forsvarskrig”

I første omgang rejste de to reportere til Narvafronten, hvor der i april 1919 foregik en stor troppeopbygning.²² Tilbage i januar 1919 var det lykkedes finske hvide frivillige at generobre Narva i et dristigt overraskelsesangreb og dermed få fordrevet de røde styrker fra estisk territorium nord for Peipussøen. Lige siden befrielsen af det nordlige Estland havde den estiske overkommando overvejet muligheden for at forbedre sine defensive positioner og sikre eget territorium ved at rykke kampområdet væk fra estisk jord. Dette skulle bl.a. ske ved at lade russiske hvide antibolsjeviske kejsertro tropper, der var samlet på estisk jord i det såkaldte ”Nordkorpset”, angribe fra Narva i retning mod Sankt Petersburg. Skabelsen af en bufferzone på fremmed jord ved hjælp af ikke-estiske tropper blev af Laidoner benævnt ”aktiv forsvarskrig”, og ud fra denne doktrin indgik den estiske overkommando aftaler med flere antibolsjeviske grupper og nationaliteter i Estlands randzone, herunder ingermanlændinge i nord, russiske hvide i nord og øst samt letter i syd.

I maj 1919 indledte det russiske hvide Nordkorpset en østoffsiv fra Narva støttet af britiske krigsskibe og estiske tropper. Selvom Nordkorpset kun kunne mønstre ca. 5.000 mand til østoffsiven, havde denne indledningsvis stor succes, og de kontrarevolutionære tropper bevægede sig hastigt ind i Rusland i retning mod Sankt Petersburg. Kort tid efter Nordkorpsets østoffsiv fra Narva angreb estiske styrker den strategisk vigtige russiske by Pskov sydøst for Pihkvasøen. Byen blev erobret den 25.-26. maj 1919 og var ligesom ved Narva et udtryk for Laidoners tanker om ”aktiv forsvarskrig”, hvorfor de hurtigt overlod kontrollen med byen og resten af de erobrede områder i syd til den berøgtede russi-

22 *Nationaltidende* 18.04.1919.

ske kosakleder Stanislav Bulak-Balakhovitj, der var tilknyttet det russiske hvide Nordkorps. De russiske hvide styrker, der nu kontrollerede en randzone af russisk territorium omkring Estland, skiftede navn til Nordvesthæren, og denne fik i juni 1919 den anerkendte og kejsertro russiske general Nikolaj N. Judenitj som øverstbefalende. Med britisk våbenhjælp og esternes delvise støtte fortsatte de russiske hvide styrker deres antibolsjevikiske angreb ind i Rusland. Esterne var imidlertid ikke interesserede i at deltage i et risikabelt og omkostningstungt felttog helt til Sankt Petersborg, idet de kun ønskede at understøtte de russiske hvide tropper ud fra egne strategiske mål i nærområderne. Nordvesthæren løb derfor hurtigt ind i problemer, idet den bolsjevikiske ledelse trak store tropestyrker til Sankt Petersborg-fronten for at forsvare byen. I midten af juni 1919 blev de russiske hvide tropper trykket langt tilbage, men med hjælp fra estiske styrker lykkedes det at fastholde visse områder nordøst for Peipussøen i Jamburg-regionen (øst for Narva) og sydøst for Pihkvasøen i Pskov-regionen. I Pskov-regionen blev Bulak-Balakhovitjs aktiviteter understøttet af den 2. Estiske Division, som det danske frivillige korps var underlagt. På den måde kom det danske korps til at kæmpe inde i Rusland under Bulak-Balakhovitjs militære jurisdiktion. Bulak-Balakhovitj var tilknyttet den hvide side, men kæmpede sandsynligvis først og fremmest for sig selv, idet kriminalitet og krig smeltede sammen for denne russiske krigsherre, der udøvede et yderst brutalt militærdiktatur med plyndringer, offentlige henrettelser, terror mod civile og jødeforfølgelser.²³ Alt dette vidste de to danske reportere sandsynligvis intet om, da de besluttede at rejse til fronten ved Pskov, hvortil de ankom i juni 1919. Forinden havde Bech sikret sig et certifikat fra stabschef Soots, af hvilket det fremgik, at han havde tilladelse til at fotografere alle steder på Sydfronten.²⁴

Optagelser hos Bulak-Balakhovitj

Efter ankomsten til Pskov blev de to reportere inviteret til middag hos Balakhovitj, der var meget interesseret i reporterens filmkamera. Under middagen forklarede Balakhovitj, at han gerne ville have de to danskere til at filme nogle hængninger, der skulle finde sted efter middagen. Da de to reportere ikke øn-

23 Kirkebæk 2019, bind II, s. 202-207.

24 Den engelske oversættelse af den estiske tilladelse lyder: *"Permission. The photographer A. Bech, the holder of this certificate, is allowed to penetrate everywhere on the southern front up to the regiment headquarters and take photographs. Movement and photography in the regimental area can be done with the permission of the commander of the respective regiment. In addition to this certificate, passport no. 4338 present to be. The certificate is valid until July 1, 1919."* Rahvusarhiiv, ERA.495.10.117, p.37. Kirjavahetus rindekirjasaatjate ja -fotograafide määramise, nende tegevuse korralduse ning sõjasaladuste hoidmise küsimustes. Eesti ja välisajakirjanduses avaldatud kirjutised sõjasündmuste ning Eesti sisepoliitilise olukorra kohta, 23.03.1919-12.12.1919.

skede at afvise deres vært, men på den anden side heller ikke ønskede at filme "live" hængninger, forsøgte Bech at slippe ud af kattepinen ved at forklare, at det desværre var for mørkt til at filme efter middagen. Ifølge Bech svarede Balakhovijt blot: "Saa venter vi til i morgen". Forsøget på at slippe ud af kattepinen var dermed mislykkedes, og Bech forklarer her selv, hvad der efterfølgende skete:

Næste dag blev vi afhentet i hestedrosker og kørt uden for byen. Her lavede nogle ryttere en rideopvisning for os efter bedste kosak mønstre, og saa blev de dømt ført frem for generalen. De første var officerer, der havde foretaget husundersøgelser paa egen haand. De blev degraderet og distinktionerne revet af deres uniformer og saa kunde de gaa. En fik jeg ikke rigtig fat i hvad han havde begaaet, men han skulle spærres inde, men de sidste to var fundet i besiddelse af vaaben, og maatte op og hænge. Der var rejst nærmest som et gøngestativ med trin på hver side. Der maatte de kravle op og lægge snoren om halsen. Den ene vilde have det overstaaet i en fart og sprang, men saa knækkede snoren og han maatte op igen. Der blev hængt plakater paa hver af [ord mangler] med paaskrift, hvad de havde begaaet. Det hele var nærmest som en folkeforlystelse, voksne stod omkring og børn løb rundt og svingede med de døde. Det var en mærkelig fornemmelse for mig, at fotografere dette makabre spil.²⁵

På trods af Balakhovijts brutalitet og stærkt blakkede ry skrev Møgeltoft-Jørgensen efterfølgende en artikel til *Dagbladet København*, hvori Balakhovijt omtales som "Helten paa den europæiske Østfront".²⁶ Møgeltoft-Jørgensen var dermed på linje med de danske frivillige, der på samme vis og fra samme frontafsnit beskrev Balakhovijt i meget positive vendinger, selvom de samtidig omtalte hans hang til plyndringer og pogromer.²⁷ Til avisen *Dagens Nyheder* udtalte Bech om samme sag, at det kun var de "overbeviste Bolschviker", der blev dødsdømt, hvorimod "Tvungne" bolsjevikker blev behandlet som almindelige krigsfanger.²⁸ Denne skelnen, der legitimerede meget hårde sanktioner mod politiske modstandere, var meget udbredt på begge sider i de baltiske uafhængighedskrige. Fra hvid side kunne de danske frivillige således berette om overværelsen af en række henrettelser af bolsjevikiske modstandere, ligesom de ikke selv regnede med at

25 Bechs papirer i privateje. Tale om Estland, dateret 01.10.1973.

26 Om Balakhovijt skrev Møgeltoft-Jørgensen også: "Han har alle en Folkehelts Egenskaber." I mange tilfælde var det i øvrigt uklart, hvorfor dødsdommene blev udstedt, og eksekveret. I artiklen beskrev Møgeltoft-Jørgensen hvordan Balakhovijt omtalte de fem dødsdømte, "hos hvem man havde funder Dynamit til Anvendelse her i Byen i Ryggen paa de hvide Tropper". Ifølge Møgeltoft-Jørgensen havde Balakhovijt tilkendegivet, at de tre kunne tilgives, men de to sidste måtte dø, da ingen ville have respekt for ham, hvis han viste svaghed og tilgav dem alle. *Dagbladet København* 04.07.1919. Artiklen om Balakhovijt er blot dateret "Pskov i juni".

27 Se Kirkebæk 2019, bind II, s. 335-336.

28 *Dagens Nyheder* 05.07.1919.



Hængninger af bolsjevikfanger i Pskov var offentlige og blev foreviget af Bech både på film og i fotografier.

blive skånet, hvis de blev taget til fange. Det fremgår tydeligt af de danske frivilliges mange beskrivelser, at de accepterede henrettelserne som en del af krigen, ligesom danske og andre udenlandske frivillige også selv foretog henrettelser af fanger. I det samtidige materiale (og mange erindringer) fremstilles henrettelserne enten som retfærdige eller blot nøgternt som en naturlig del af krigen.²⁹

At ikke blot esterne, midt i den nationale overlevelseskamp, men også danskerne, var villige til at acceptere henrettelser af civile og militære fanger skyldtes i høj grad troen på det, der lå gemt i Møgeltoft-Jørgensens ord om ”den europæiske østfront”. Kampen mod bolsjevismen blev, som allerede beskrevet, i vide kredse ikke set som en estisk national krig, men som en større europæisk eksistenskamp – og der var i Vesten generelt stor bekymring over udviklingen. I slutningen af marts 1919 beskrev de danske aviser, hvordan bolsjevikkerne havde sejret i Ungarn og indført proletariats diktatur. Få uger senere kunne man læse om proletarrejsninger i Rumænien, Böhmen og Italien, og hvordan Bayern nu var under Sovjetdiktaturet, og at der dannedes røde garder i byen.³⁰ At der måtte tages hårde midler i brug mod bolsjevikkerne, som f.eks. Balakhovitj gjorde, var der i 1919 ikke mange borgerlige og nationalt sindede, der var uenige i. I ingen af de danske frivilliges beskrivelser er der derfor protester over henrettelserne, om end enkelte frivillige efter krigen udtrykte ubehag ved oplevelserne – præcis som Bech.

Filmforevisning i Danmark

Efter oplevelserne i Pskov rejste de to reportere tilbage til Tallinn, hvor de opholdt sig på Valdemarsdagen. Valdemarsdagen markerede Valdemar Sejrs og de danske korsridderes sejr i slaget ved Lyndanisse (Tallinn) den 15. juni 1219, hvor Dannebrog ifølge sagnet faldt ned fra himlen og vendte krigslykken til danskenes fordel. Præcis 700 år efter denne begivenhed fejrede de to reportere Valdemarsdagen med sårede frivillige fra det danske korps, der var på sygeorlov i Tallinn. De to reportere havde på dette tidspunkt allerede lavet en del filmoptagelser. Uvist af hvilken årsag blev det nu besluttet, at de skulle rejse hjem til Danmark med de foreløbige optagelser. Den 23. juni 1919 ansøgte Bech således om rejsetilladelse fra Estland til Danmark og angav rejsens længde til 14 dage.³¹ Dagen

²⁹ Kirkebæk 2019, bind II, s. 279 ff.

³⁰ Kirkebæk 2019, bind I, s. 200 ff.

³¹ Rahvusarhiiv, ERA.957.16.1479, p. 83. Avaldused väljasõidulubade saamiseks B, 1919, ansøgning om rejsetilladelse, dateret 23.06.1919. Ifølge en liste over udrejste forlod Bech den 23.06.1919 Estland for at rejse til Danmark over Finland, mens Carl Sørensen og Møgeltoft-Jørgensen afrejste mod Danmark dagen efter. Se Rahvusarhiiv, ERA.2315.1.90, p. 13. Välismaale sõidulubade registreerimise raamat. 04.01.1919-31.12.1919. Navneliste med overskriften Sõiduload Soome ja mujale (Rejser til Finland og andre steder), rubrik nr. 451 (Asbjørn Bech) og 452 (leutnant C. Sørensen) og 453 (Walther Jørgensen).

efter afrejste Møgeltoft-Jørgensen også mod Danmark sammen med feldwebel Carl Sørensen fra det danske korps, idet sidstnævnte skulle hjem og bringe nogle af korpsets økonomiske sager i orden.³²

I Danmark arrangerede Bech og Carl Sørensen en privat prøvefremvisning af filmoptagelserne fra Estland. En af dem, der så optagelserne, var en journalist fra avisen *Dagens Nyheder*, der efterfølgende skrev en artikel om filmens indhold og Bechs arbejde.³³ Ifølge avisen skulle filmen vises offentligt i nærmeste fremtid, hvis censuren ville tillade det. Journalisten fra *Dagens Nyheder* forklarede selv, hvorfor han havde sat spørgsmålstegn ved, hvorvidt visningen ville blive tilladt af censuren:

Der er Optrin i den – dels Bolschevikkernes Skændselsgerninger og Portrætter af deres myrdede Ofre, og dels Bolschevik-Henrettelser, som muligvis vil gøre et altfor stærkt Indtryk paa nervøse Mennesker. Man saa paa denne Film Grupper af russiske Bolschevikere, der var taget til Fange. De lignede Aandssvage; og Hr. Bech, som havde talt med dem og set dem paa nærmeste Hold, bekræftede, at deres aandelige Udvikling stod paa et saa lavt Trin, at de var som uansvarlige Børn, der var farlige for deres Omgivelser. Deres Ledere kunde faa dem til hvad som helst. Og man saa endvidere paa de levende Billeder de Bolschevikere, der var dødsdømte, gaa op ad Trinene paa en Galge, lægge Strikken om deres Hals og selv besørge deres Henrettelse for Øjnene af en talrig Skare Tilskuere. I Almindelighed bliver de Dødsdømte blot ført hen til nærmeste Lygtepæl, som en Stige bliver stillet op imod, og dér hænger de sig selv.

Bechs optagelser, der her beskrives, giver et meget godt indblik i den virkelighed samt de forestillinger og normer, der prægede kampene i Estland i 1919.³⁴

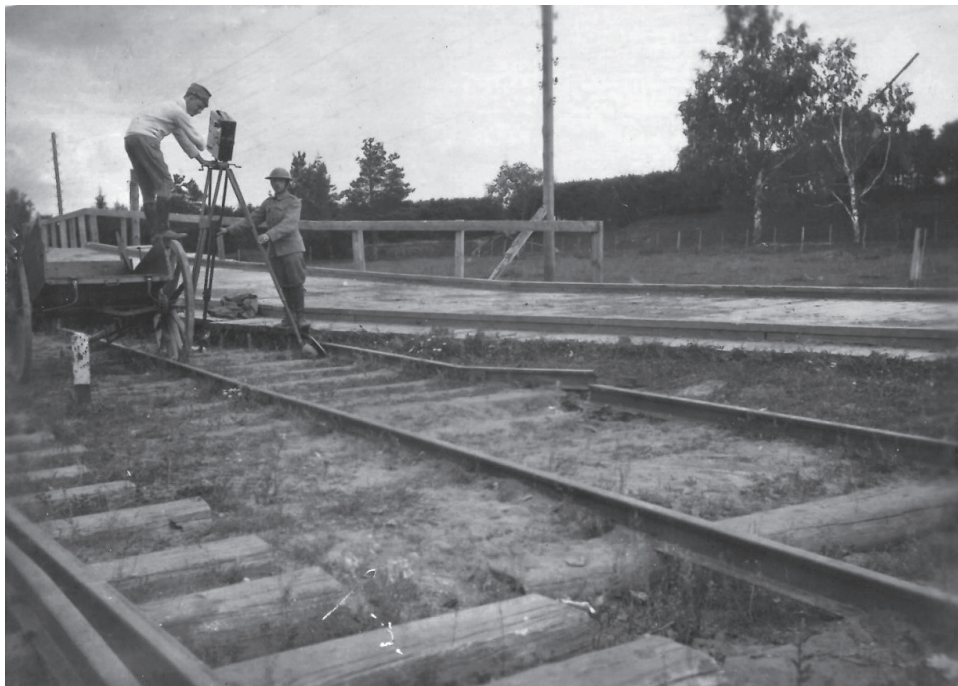
Til fronten i Pskov og Ostrov

Kort tid efter filmforevisningen i Danmark rejste de to reportere tilbage til Estland, hvor planen var at tage tilbage til frontområdet ved Pskov. Det første spor af de to reportere efter tilbagekomsten til Estland findes i en dagbog fra en af de danske officerer i det frivillige korps, Peter de Hemmer Gudme, der efter en rejse til Tallinn og Tartu den 22. juli noterede følgende: ”Jeg har herunder truffet flere Danskere, deriblandt to Filmsoptagere Møgeltoft-Jørgensen og Bech, der skal med

32 Rahvusarhiiv, ERA.2315.1.86, p. 175. Kirjavahetus välismaale sõidulubade väljaandmise asjus ja sõidutunnistused. 05.04.1919-14.08.1919. Skrivelse fra Gudme til Krigsministeriet, dateret 22.06.1919.

33 *Dagens Nyheder* 05.07.1919 (samme artikel bragt i *Nationaltidende* samme dato). Se også den estiske avis *Päewaleht*, nr. 138, 07.07.1919 <https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=paevalehtew19190707.2.3&e=-----et-25--1--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA----->

34 Kirkebæk 2019, bind II, s. 275-276.



Bech filmedede ved flere jernbanespor, bl.a. i Pskov og Tartu. Billedet her er muligvis taget, mens Bech filmer det frivillige danske korps' afrejse fra togstationen i Tartu med fronten i Rusland som destination. De levende billeder viser de danske tropper vinkende siddende eller stående oven på togvognene og vajende med et stort Dannebrog. Den danske frivillige, der assisterer Bech, er let genkendelig på den karakteristiske britiske hjelm. Hjelme og andet udstyr var en del af de britiske militære donationer til det danske frivillige korps.

til Pleskau- fronten for at optage Films. Det forlyder, at Esterne er begyndt at sætte deres Tropper ind ved Pleskau for at understøtte Russerne".³⁵

Som det fremgår af dagbogen, brugte Gudme og de øvrige danske frivillige de gamle tyske navne Reval, Dorpat og Pleskau om Tallinn, Tartu og Pskov. Hvad der yderligere fremgår af Gudmes dagbogsnotat, er, at de russiske hvide styrker på daværende tidspunkt var hårdt presset på Pskov-fronten, hvorfor den estiske overkommando havde besluttet at tilføre støttetropper for at forbedre eller alternativt blot stabilisere udviklingen. En af de enheder, der nu skulle overføres til fronten inde i Rusland, var det danske frivillige korps, der den 24. juli afrejste fra Tartu mod fronten i Rusland. I sin dagbog skrev Gudme: *"Kl. 6. om Eftermiddagen var alt indladet [i toget], og vi rejste fra Dorpat. Sammen med os fulgte foruden Iver de to Filmsoptagere, der da de alligevel skulde til Fronten, havde besluttet at følges med os og eventuelt optage Billeder under vor Fremmarch. Indladningen i*

35 Rigsarkivet (RA). Privatarkiv. Peter de Hemmer Gudme. "Et moderne Korstog" 1919 (upubliceret), dagbogsoptegnelser 22. juli 1919.

Toget blev således filmet. Vi var alle – såvel Officerer som Underofficerer og Mandskabet indladt i tomme Godsvogne med Halm på Gulvet.”³⁶

Efter at have filmet det danske korps' afrejse mod fronten gik turen videre til Pskov i Rusland. Her besluttede de to reportere imidlertid at forlade det danske korps for en stund. En udateret tilladelse fra Soots kunne tyde på, at de to reportere havde haft andre planer med rejsen til Pskov end at følges med det danske korps. I hvert fald lød tilladelsen fra Soots: *”Til kommandørerne for de pansrede tog. Med det formål at introducere den danske kurer W. Mögeltoft Jørgensen til vores forhold ved fronten, anbefales det, at han og hans fotograf A. Bech får adgang til pansertogene og til at færdes med dem”.*³⁷

Med pansertog i kamp

Pansertog var, som navnet antyder, pansrede og kanonbevæbnede tog, der både kunne yde massiv ildstøtte og flytte stødtropper hurtigt frem. Den af jernbanesporene begrænsede militære operationsradius blev opvejet af, at mange kampe i de enorme og ofte ufremkommelige landområder var centreret om infrastrukturelle knudepunkter og disses nærområder, og derfor spillede pansertog faktisk en militær rolle i uafhængighedskrigen.

I Pskov, hvor det danske frivillige korps afventede videre transport til Ostrov-fronten dybere inde i Rusland, noterede Gudme den 25. juli i sin dagbog: *”Bech og Mögeltoft-Jørgensen har svigtet os, idet de er taget med et Pansertog, der skal forsøge et angreb på Ostrov i Nat. Derefter vil de dog med tilbage til os og følges med Kompagniet.”*³⁸

På pansertoget kom de to reportere igen til at opleve krigens gru. I både Estland, Letland og Rusland foregik kampene ofte midt mellem de civile, og især kampene om de mange forskellige landsbyer gik hårdt ud over civilbefolkningen. Landsbyerne blev af begge krigens parter brugt til indkvartering af tropper i kortere eller længere perioder, da der var vand og levnedsmidler at finde hos bønderne. Blev fjenden observeret i en landsby, blev denne imidlertid straks taget under beskydning med maskingeværer og artilleri, uagtet at civilbefolk-

36 RA. Privatarxiv. Peter de Hemmer Gudme. ”Et moderne Korstog” 1919 (upubliceret), dagbogsoptegnelser 25. juli 1919. Se også *Sorø Amts Dagblad* 02.09.1919.

37 Rahvusarhiiv, ERA.495.10.117, p. 36. Kirjavahetus rindekirjasaatjate ja -fotograafide määramise, nende tegevuse korralduse ning sõjasaladuste hoidmise küsimustes. Eesti ja välisajakirjanduses avaldatud kirjutised sõjasündmuste ning Eesti sisepoliitilise olukorra kohta, 23.03.1919-12.12.1919.

38 RA. Privatarxiv. Peter de Hemmer Gudme. ”Et moderne Korstog” 1919 (upubliceret), dagbogsoptegnelser 25. juli 1919.

ningen ofte blev fanget i ilden.³⁹ Møgeltoft-Jørgensen beskrev efter krigen selv reporterens oplevelser på denne måde:

Brændende Landsbyer, Snavs og Blod gjorde vi Bekendtskab med i Grænseegnene. I Guvernementet Pskow, hvor jeg længe opholdt mig, kæmpedes i lang Tid. Her var man allerede inde i Rusland og Menneskeliv agtedes dengang ikke synderligt højt. Man gjorde hinanden al den Skade, man kunde. Skød By efter By i Brand, saa snart man havde Anelse om, at nogen af Modparten gjorde sig til gode med Ro og Hvile. Selv talte jeg en Aften fra et Pansertog 8 brændende Landsbyer. Mange Fotografier af fattige Bønder paa Flugt med deres faatallige Ejendele bevarer jeg endnu.⁴⁰

I samme tilbageblik beskrev Møgeltoft-Jørgensen de to reporterers mange afsavn under deres rejse rundt i frontområderne, og hvordan de kunne sulte i flere dage. Logistikken omkring tropperne på begge sider i uafhængighedskrigen lod meget tilbage at ønske, så det var overladt til de kæmpende at "leve af landet". Eksempelvis beskrev Møgeltoft-Jørgensen, hvordan han, Bech og to svenske løjtnanter fandt "*et mægtigt fad tykmælk*" efter ikke at have spist i tre dage. Et fad med tykmælk er sjældent noget, man "finder", og ordet var da også en eufemisme for konfiskationer fra bønderne, hvilket kunne ske med magt – især hvis bønderne forsøgte at gemme deres sparsomme forråd eller direkte modsatte sig troppernes konfiskationer. Eksempelvis noterede en dansk officer fra det frivillige korps i sin dagbog følgende fra operationerne i Letland: "**Ved Sirul Kro 'fandt' Sadelmage-
ren noget Mel, og det stod paa Pandekager. Enkelte Steder, specielt naar vi vil-
de rekvirere Vogne, maatte Pistolen frem**". Anførselstegnene om ordet "fandt" er den danske officers egne.⁴¹

Til Bechs frontoplevelser hørte også det, han omtalte som "narkotikaproblemet".⁴² I 1910'erne og 1920'erne havde rusmidler en helt anden status i samfundet end i dag. Kokain blev importeret lovligt til Europa i stor stil, og da det danske frivillige korps rejste til Estland, bad det således om udførselstilladelse til blandt andet 500 gram kokain og 1000 gram opium, der indgik i medicinbeholdningen sammen med bl.a. morfin. Men flere kilder beskriver, hvordan soldater ikke kun-

39 Kirkebæk 2019, bind II, s. 307.

40 *Vejle Amts Folkeblad* 25.04.1929.

41 En interviewet dansk frivillig forklarede ligeledes, hvordan de lokale bønder stillede kuske og vogne til rådighed for danskerne, men tilføjede så: "*Men-e, det var de ikke meget for, og så var der ikke andet at gøre end at prikke lidt til dem ...*" Da interviewer spurgte, hvordan man gjorde det, lød svaret: "*Jaeh, hvordan og hvordan ... man knappede pistoltasken op eller sådan, tog ladegreb ...*" Kjædegaards Arkiv (privateje), interviewudskrift bånd 5, optagelse 1; RA. Privatarkiv. Alfred Larsen. Upublicerede dagbogsoplysninger, dagbogsopslag 10.06.1919. Kirkebæk 2019, bind II, s. 114 ff. og 591, note 164.

42 Bechs papirer i privateje. Tale om Estland, dateret 01.10.1973.

Bech havde i sine optagelser blik for de civile omkostninger ved krigen, herunder de mange fattige bønder og børn i kampområderne.



ne begrænse forbruget til medicinske formål, hvilket Bech tydeligvis også har bemærket.⁴³

I ildlinjen med de danske frivillige

Efter de to reportere i juli 1919 havde optaget en række filmsekvenser i og omkring Pskov, begav de sig som planlagt til de danske frivilliges indsatsområde på Ostrov-fronten. Sammen med den estiske stabskaptajn Friedrich-Karl Pinkas "Spejderbataljon" (est. Scoutspataljon) udgjorde det danske korps én af tre hvide angrebskiler mod Ostrov. Det dansk-estiske angreb skulle finde sted gennem et smalt pas, der var omgivet af sumpe. Indledningsvist rykkede den dansk-estiske kampstyrke succesfuldt frem, men efterhånden mødte den særdeles hård modstand og blev derfor nødt til at trække sig tilbage gennem passet under meget hårde afværgekampe. Det var på dette kritiske tidspunkt, at de to reportere ankom til de danske stillinger. I den danske frivillige Peter Romanus Jensens dagbog kunne man læse følgende:

Den 29/7. Stille paa Fronten om Morgen. Tilbagegang til Landsbyen Zerkovchtschina [Tserkovsjtjina] for at befæste Indgangen til Passet. Om Formiddagen livlig geværskydning. Fra kl. 1-4 Efterm. var Landsbyen under heftig granatild, hvorunder vi mistede en Mand der fik begge Ben revet af ved en granatekspllosion. Under Kampen blev en Feltvagt filmet af 2 Journalister.⁴⁴

⁴³ Kirkebæk 2019, bind II, s. 386 ff.

⁴⁴ RA. Privatarkiv. Peter Romanus Jensen. Upubliceret håndskrevet dagbog. Dagbogsopslag dateret 29.07.1919.



I Pskov kom de to reportere i kontakt med den svenske frivillige kaptajn Lundborg, der bemandede en panserbil kaldet "Kalevipoeg" (øverste fotografi). Panserbiler var pansrede køretøjer, der kunne have maskingeværer eller en lille kanon påmonteret. De blev ikke masseproduceret og spillede derfor ikke en større militær rolle i de baltiske uafhængighedskrige, men deres fremkomst på slagmarken kunne ofte intimidere modstanderen, der kun sjældent mødte denne våbentype. De få panserbiler, der var til rådighed for den estiske hær, var bygget som individuelle maskiner og kunne derfor se meget forskellige ud, ligesom de alle havde et særegent navn. Bech kørte rundt med kaptajn Lundborg i flere dage og deltog i beskydning af fjenden, men det viste sig umuligt at filme fra bilen med det store kamera og ligeledes umuligt (sandsynligvis af sikkerhedshensyn) at filme panserbilen udefra under kamphandlinger. Derfor arrangerede kaptajn Lundborg en udrykning til ære for kameraet, hvor flere panserbiler blev bemandede og kørte afsted. Billedet her er af Bech, der filmer udrykningen (taget af Møgeltoft-Jørgensen). Ifølge Møgeltoft-Jørgensen opholdt de sig en uges tid sammen med Lundborg og hans panserbil (Herning Folkeblad 16.06.1939).

Det nederste farvelagte fotografi er af den estiske panserbil, "Vanapagan". Fotoet er taget af Asbjørn Bech den 25. juli 1919. Farvelæggelsen er udført af en sammenslutning af estiske historieinteresserede, der i dag arbejder på at bygge en kopi af "Vanapagan" i fuld størrelse præcis som den så ud i 1919. "Vanapagan" (gamle djævel) var i estisk mytologi kongen af underverdenen. <https://www.facebook.com/soomusautoVanapagan>.

"Det var en mærkelig fornemmelse for mig at fotografere dette makabre spil" 149

En feltvagt var i datidens terminologi en befæstet position. Da det danske korps ikke rådede over mandskab nok til at danne en sammenhængende kæde af forsvarsstillinger, etableredes der med nogle hundrede meters mellemrum befæstede positioner, der placeredes i en linje på tværs af passet, så de kunne ilddække forterrænet med deres Madsen-rekylgeværer. Mellem de tungt bevæbnede feltvagter placerede danskerne mindre styrker som observationsposter, og ved en af disse nær en gammel mølle befandt de to reportere sig, da fjendens angreb blev sat ind. Desværre for det danske korps var det lykkedes de røde styrker at få kørt deres hestetrukne artilleri frem, og de kommende dage blev det danske korps udsat for et heftigt artilleribombardement. Da møllen udgjorde et meget synligt mål i landskabet, var den danske observationspost et oplagt mål for det fjendtlige artilleri. Den danske officer Max Arildskov beskrev det således i sine erindringer:

Da Artilleribeskydningen overraskede os, var jeg paa Besøg hos Kammerater i Landsbyens n. østlige Udpost ved en lille Vindmølle, hvor Møgeltoft-Jørgensen i sin danske Løjtnantsuniform og en anden pressemand, Asbjørn Bech, laa med deres Filmsapparater for at optage Billeder og indhente Oplysninger om Korpsets Indsats. Den ene var fra Berl. Tidende og den anden fra Nationaltidende, om jeg husker rigtigt. Da granaterne hamrede løs paa Møllen, sagde jeg til dem: Tag dog disse billeder! De var første gang ude for Kanonernes Bulder og trykkede sig ned i Skyttegraven. Jeg bad dem derfor give mig Apparatet, men de afslog dette for det var et kostbart Apparat, som de havde ansvaret for. Nedslagene laa kun 30 meter borte, saa de kunde aldrig have faaet finere Billeder af vore Krigere under Fjendens Ild”.⁴⁵

Langt senere i sit liv omtalte Bech selv angrebet på denne måde: ”Det er en ubehagelig fornemmelse at høre granaterne hyle gennem luften, og ikke vide, hvor de slaar ned.”⁴⁶ Muligvis har de voldsomme og livsfarlige oplevelser ved det danske korps forkortet tiden sammen med danskerne. I hvert fald afrejste de to reportere ganske kort tid efter at have overlevet bombardementet ved møllen. De nåede dog i den korte tid, de var ved korpset, at optage ret enestående filmoptagelser af det danske korps i og omkring de små landsbyer i kampområdet samt at tage flere billeder af de kamptrætte og totalt udmattede danske soldater.

Inden afrejsen nåede de også at glæde deres danske værter, som det her fremgår af den danske officer Gudmes dagbog: ”... vi savner forfærdeligt noget at ryge. Det vakte således ligefrem jubel, da de to Filmsfotografer ved deres afrejse i går Af-

45 RA. Privatarkiv. Max Arildskov. Erindringer, upubliceret. Beretning om den estiske frihedskamp, s. 72.

46 Bechs papirer i privateje. Tale om Estland, dateret 01.10.1973.

tes forærede hver Soldat en Pibefuld Mahorka, et rædselsfuldt russisk Tobaks-Surrogat.”⁴⁷



Danske frivillige puster ud mellem de hårde kampe på Ostrov-fronten i Rusland, der her foregår omkring møllen ved landsbyen Tserkovsjtjina. Bemærk Madsen-rekylgeværet i midten af nederste billede, der udgjorde korpsets hovedbevæbning. Det danskproducerede maskingevær var let og luftkølet og i samtiden et topmoderne våben.

47 RA. Privatarbiv. Peter de Hemmer Gudme. ”Et moderne Korstog” 1919 (upubliceret), dagbogsoptegnelser 30. juli 1919.

Efter at være returneret til Tallinn fra Ostrov-fronten skiltes de to reportere. Møgeltoft-Jørgensen tog for en stund hjem til Danmark, mens Bech blev i Estland.⁴⁸ Det var øjensynlig Bechs plan at finansiere sit videre ophold i Estland gennem salg af sit fotografiske arbejde. I hvert fald skrev han den 16. august 1919 følgende til det estiske krigsministerium: *"Undertegnede Pressefotograf Asbjørn Schou Bech ansøger herved om Tilladelse til at foretage en Rejse til Helsingfors fra d. 19-27 august for at forhandle med et Filmsaktiebolag om Afhændelse af Film i Finland. Med Højagtelse. A Bech"*.⁴⁹

Øjensynlig gik forhandlingerne ikke som ønsket, idet Bech den 28. august rejste tilbage til Estland uden penge på lommen. Helt forgæves havde rejsen dog ikke været, idet han på båden tilbage fra Finland mødte en ung russisk kvinde, Renata Martha Anna Perret, der var født og opvokset i Sankt Petersborg, men som så mange andre fra middel- og overklassen var flygtet fra bolsjevikkerne efter revolutionen, hjulpet af sin storesøster Clothilde og hendes mand, tysk-balteren Christian Ernst August Rotermann fra Tallinn. Mødet blev starten på et kortvarigt kærlighedsforhold i Estland, der ufrivilligt måtte afsluttes, da økonomiske vanskeligheder gjorde, at Bech så sig nødsaget til at rejse hjem til Danmark. Det er uklart, præcis hvornår dette skete, men i november 1919 opholdt han sig i Raasiku et stykke uden for Tallinn og ansøgte om rejsetilladelse til Danmark.⁵⁰ Med Bechs hjemrejse blev de to unge mennesker adskilt, og der var ikke meget håb om, at de skulle ses igen, selvom de skrev flittigt til hinanden. Imidlertid skaffede Renata sig i foråret 1920 plads på en båd til Odense, og det unge par blev på den måde genforenet i Danmark. I begyndelsen boede parret sammen hos Bechs forældre i Store Heddinge. Her blev de forlovet om sommeren, og den 19.

48 Den 1. august 1919 bad Møgeltoft-Jørgensen det estiske krigsministerium om at forberede papirer ifm. en tur-retur-rejse til Danmark. Ifølge en estisk liste over udrejsetilladelser afrejste Møgeltoft-Jørgensen allerede den 02.08.1919 fra Estland mod Danmark. Rahvusarhiiv, ERA.2315.1.86, p. 175. Kirjavahetus välismaale sõidulubade väljaandmise asjus ja sõidutunnistused. 05.04.1919-14.08.1919. Skrivelse fra Møgeltoft-Jørgensen til Krigsministeriet, dateret 01.08.1919; Rahvusarhiiv, ERA.2315.1.90, p. 16. Välismaale sõidulubade registreerimise raamat. 04.01.1919-31.12.1919. Liste over udrejsetilladelser, rubrik nr. 572 (Walther Jørgensen – underskrift Møgeltoft-Jørgensen). Ifølge Bechs skrivelser efter krigen rejste han efter tiden hos det danske korps øst om Peipussøen (gennem Rusland), til hvad der efter beskrivelsen må være grænsebyen Narva. Bechs papirer i privateje. Tale om Estland, dateret 01.10.1973.

49 Bech ansøger om rejsetilladelse fra Estland til Finland (Helsingfors) for perioden 19.-30.08.1919. Bopæl i Estland angivet til hotel Gold Löwi (Den Gyldne Løve). Ansøgningen er anbefalet af Krigsministeriet. Rahvusarhiiv, ERA.2315.1.87, p.20. Kirjavahetus välismaale sõidulubade väljaandmise asjus ja sõidutunnistused, 15.08.1919-12.09.1919. Skrivelse fra Bech til Krigsministeriet, dateret 16.08.1919 og ERA 0957. Ansøgning om rejsetilladelse, dateret 19.08.1919.

50 Bech ansøgte om rejsetilladelse fra Estland til Danmark (via Tallinn) den 11.11.1919 og angav i den forbindelse rejsens længde til tre uger. Bopæl i Estland angivet til "Raasiku" (Roosikrantsi street 21-2 i Tallinn). Rahvusarhiiv, ERA.957.16.1482, p. 8. Avaldused väljasõidulubade saamiseks B, 1919. Ansøgning om rejsetilladelse, dateret 11.11.1919.

Bech filmede og fotograferede under opholdet i Baltikum en række bolsjevikiske krigsfanger. Ifølge de danske frivillige soldaters beskrivelser var henrettelser og overgreb på krigsfanger udbredte blandt krigens parter. På billedet ses danske frivillige med en bolsjevikfange i midten.



oktober 1920 blev de gift i Tyskland, hvor Renatas søster og mand holdt brylluppet for dem i deres ejendom i Berlin.⁵¹

Mens Bech således returnerede til Danmark og fik en plads i familiefirmaet, fortsatte Møgeltoft-Jørgensen en tid endnu med at dække krigsskuepladserne i det tidligere zar-imperium. I oktober 1919 var han tilbage i Estland og dækkede Nordvesthærens anden offensiv mod Sankt Petersborg, hvor han ifølge egen beretning nåede til Jamburg (i dag Kingisepp) ca. 25 km øst for Narva. Han var også i Tartu og dækkede den sovjetiske diplomat Maksim Litvinovs besøg i november 1919, der var en del af de forhandlinger mellem Estland og Sovjet, som siden førte til freden i Tartu den. 2. februar 1920. Efterfølgende var han i Polen som reporter, idet der også her udkæmpedes en friheds- og uafhængighedskrig mod bolsjevikkerne.⁵²

51 Bech og Renata var i Estland flere gange i løbet af 1920'erne, sandsynligvis for at besøge familie. Bechs papirer i privateje. Yvones poesibog. Mødet mellem Asbjørn og René [Renata], udateret; TLA.1376.1.19 (Tallinn city archive, address pages).

52 Se Rahvusarhiiv, ERA.496.4.2, p. 4. Tunnistused ja sõiduload. 21.06.1919-31.12.1919. Tilladelse udstedt af Soots om Møgeltoft-Jørgensens adgang til Narvafronten, dateret 05.10.1919; *Nationaltidende* 24.10.1919 og 04.11.1919.11.04; *Herning Folkeblad* 16.06.1939; *Randers Dagblad* 10.06.1939; *Sorø Amtstidende* 29.11.1919; *Viborg Stifts Folkeblad* 01.10.1920; *Sorø Amts Dagblad* 02.09.1919; *Jyllands-Posten* 20.07.1919; RA. C. F. Schiöppfes Samling, Varia, pk. 4. Avisudklip fra Møgeltoft-Jørgensens reportager: <https://www.ra.ee/tuna/en/maxim-litvinov-william-tomingas/>



Under opholdet i Estland filmede Bech flere estiske soldater under træningen. Den 23. juli havde den estiske krigsminister, Larka udstedt tilladelse til, at de to danske reportere kunne filme på den estiske republiks militærskole, og ifølge den estiske avis Waba Maa filmede Bech den 2. august 1919 gymnastikøvelser på sportspladsen "Kalewi" i Tallinn udført af bl.a. soldater fra Tallinns reservebataljon.⁵³

Bechs filmoptagelser i efterkrigstiden

Ifølge en senere artikel af Møgeltoft-Jørgensen blev Bechs filmoptagelser fra fronterne i Estland og Rusland forevist for den militære øverstkommanderende general Laidoner og stabschef Soots i Estland. I Danmark blev den fremvist for blandt andre justitsminister Zahle og embedsmænd fra Udenrigsministeriet.⁵⁴

Forkortede – eller censurerede – versioner af filmen findes i dag i Danmarks Radios arkiv og Det Danske Filminstituts arkiv. Sidstnævnte version er offentligt tilgængelig online og har titlen "Hvor der kæmpes mod Bolschevikerne".⁵⁵

53 Waba Maa, nr. 163, 04.08.1919. <https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=wabamaa19190804.1.4&e=-----et-25--1--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA----->; Rahvusarhiiv, ERA. 2315.1.95, p.421. Kirjavahetus isikute ja asutustega Sõjaministeeriumile alluvate asutuste revideerimise, välissaatkondadele ruumide muretsemise, sõjaväelaste komandeerimise, teenistusest vabastamise ja ümberpaigutamise kohta, 28.04.1919-17.09.1919. Tilladelse udstedt af Larka, dateret 23.07.1919.

54 Bech bevarede en del af sine fotografier i privateje. Nogle år efter krigen (1923) fortalte Bech offentligt om krigen i Folkebiblioteksforeningen. Han fremviste lysbilleder fra krigen, mens bibliotekar og tidligere dansk frivillig, Gudme, fortalte om samme. Derefter synes Bech ikke at have gjort brug af sine fotografier fra Estland. Se *Østsjællands Folkeblad* 02.03.1923; *Herning Folkeblad* 16.06.1939.

55 Filmen kan ses via dette link: <https://www.dfi.dk/viden-om-film/filmdatabasen/film/hvor-der-kaempes-mod-bolschevikerne>.

Filmoptagelsernes skæbne i tiden efter uafhængighedskrigen i Estland er uklare. Optagelserne blev ifølge Bech afleveret til filmselskabet, der havde stillet udstyret til rådighed. Selv tabte han kontakten til firmaet, der i øvrigt senere gik konkurs. I mange år var filmoptagelserne fra den estiske uafhængighedskrig forsvundet i Danmark, men en kopi var bevaret i Estland. I 1938 beskrev den estiske avis *Uus Eesti* således, hvordan det i 1923 var lykkedes det estiske krigsmuseum at erhverve længere sektioner af filmen, der desværre allerede viste tegn på forfald, hvorfor man kopierede dem over i en ny samlet film. Samtidig berettede avisen, at Bech i sin tid også havde filmet den estiske flåde, men at disse optagelsers skæbne var ukendt.⁵⁶ Blot et år efter artiklen blev publiceret, i 1939, besatte Sovjetunionen Estland, og filmen forsvandt fra offentligheden. Med det tyske angreb på Sovjetunionen i 1941 rykkede tyske hære ind i Baltikum og blev der, indtil krigslykken vendte, og de sovjetiske hære returnerede – og forblev der.

I forbindelse med den sovjetiske fremrykning i 1944 flygtede mindst 80.000 estere ud af landet i det, der siden blev kendt som ”den store flugt”. Omkring 27.000 estere flygtede til Sverige, hvor de tog ophold i ufrivilligt eksil, mens de dyrkede mindet om deres tabte stat og nation og søgte, at opretholde håbet om, at Estland snart skulle blive en fri nation igen. Og her dukkede Bechs film pludselig op igen. På baggrund af kopier af Bechs optagelser blev der i 1949 produceret en film, der kunne fremvises i eksilmiljøet i Sverige.⁵⁷ Den estiske exilavis *Stockholms-Tidningen Eestlastele*, der beskrev filmen, konkluderede, at den ”uden tvivl er af enorm historisk værdi for estere”, og beskrev videre, hvordan filmen bragte minderne om frihedskrigen og esternes ”heroiske kamp” til live. Dette var ikke uvæsentligt. Mens Sovjetunionen søgte at udviske eller forvanske historien om Estlands nationale frihedskamp, søgte nationale estere af al magt at fastholde mindet om Estland som en selvstændig stat.

I det estiske nationale blad *Võitleja - ülemaailmne Eesti sõjameeste ja vabadusvõitlejate häälekandja* (”Krigeren - estiske soldater og frihedskæmperes globale stemme”), der under Den Kolde Krig blev udgivet fra Tyskland og Canada, kunne man i majnummeret 1973 læse om Bechs billeder, hvoraf nogle var blevet offentliggjort i bogen *Dannebrogi lipu all* (Under Dannebrog) skrevet af Richard Borgelin, kommandøren for de danske frivillige. Bladet anførte videre: ”Disse fotografier, der er taget for et halvt århundrede siden i en feltsituation, er stadig sjældne dokumenter, især nu hvor vi ikke ved, hvad den kommunistiske regering gjorde med samlingerne fra Museet for Uafhængighedskrigen.” Avisen beskrev også de

56 *Uus Eesti*, nr. 228, 21.08.1938. <https://dea.digar.ee/?a=d&d=uuseesti19380821.2.32&e=-----193-et-25--26--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA-%22S%c3%b5jamuuseum%22----->

57 Ifølge avisen blev filmen tilvejebragt af selskabet Eesti Film gennem kommandøren for det frivillige danske korps, Richard Gustav Borgelin. *Stockholms-Tidningen Eestlastele*, 15 maj 1949 ”Filmid südamele ja silmale” <https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=stockholms-tid19490515.1.2&e=-----et-25--1--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA----->

”ekstraordinært sjældne” filmklip fra uafhængighedskrigen, der som bekendt var produceret af den danske dokumentarist.⁵⁸ Som det fremgår af disse eksempler, har Bechs film og fotografier i årene under den sovjetiske besættelse medvirket til at fastholde mindet om Estland som selvstændig nation og ikke mindst beskrive, hvordan esterne mod alle odds i 1918-1920 kæmpede sig fri af den sovjetiske overmagt. Også for senere generationer af estere, der oplevede Sovjetunionens sammenbrud og den nye estiske selvstændighed i 1991, har frihedskrigen og nationens fødsel 1918-1920 været vigtige historiske referencepunkter i deres ”nation building”, og også for dem har Bechs film medvirket til at dokumentere nationens fødsel.

Bech selv vidste øjensynlig intet om den estiske interesse for og kærlighed til hans film og fotografier. Først som ældre mand – i 1972 – så Bech en dokumentarudsendelse om Estland i Danmarks Radio, og i udsendelsen, der var produceret af Deutsche Rundfunk, genkendte Bech flere af sine egne optagelser fra Estland.⁵⁹ Gennem Danmarks Radio blev det klarlagt, at Deutsche Rundfunk havde fået optagelserne fra filmselskabet Lux Enterprises, Ontario, Canada. Hvordan optagelserne er havnet i Canada, er fortsat et mysterium, men det lykkedes i 1972 Danmarks Radio at hjemtage en kopi af optagelserne (23. min.), der i dag befinder sig i Danmarks Radios arkiv. En stor del af optagelserne fra Estland mangler dog i den canadiske version af filmen. I 2022 blev en ny version af filmen lokaliseret i Det Danske Filminstituts arkiv. Denne version er i bedre kvalitet end den canadiske kopi og er produceret som en færdig film med titlen ”Hvor der kæmpes mod Bolsjevikkerne”. Begge kendte kopier indeholder scener, der ikke er i den anden kopi, og begge kendte kopier mangler en række optagelser fra både Finland og Estland, herunder henrettelsesscenerne. Det er fortsat ukendt, hvor disse optagelser befinder sig i dag, såfremt de er bevaret. For begge eksisterende kopier gælder dog fortsat, at optagelserne er de eneste kendte fra den estiske uafhængighedskrig og dermed unikke (film)historiske kilder.

Bech døde i 1974 og fik aldrig den hæder, han fortjente for sine optagelser og fotografier. Selvom han ikke var faglært fotograf, og selvom hans optagelser og billeder ikke er tekniske mesterværker, så har hans fotografier og optagelser fået betydning langt ud over Bechs egen tid. For estiske og danske historikere er Bechs værker væsentlige brikker til forståelsen af den fælles krigshistorie. For Estland er Bechs værker desuden af national værdi, da de skildrer Estlands succesfulde kamp mod den russiske trussel – et tema, som igen i dag desværre er skræmmende aktuelt for Ruslands randstater.

58 Det var den dansk-estiske historiker og overarkivar ved det danske rigsarkiv, Vello Helk, der havde formidlet kontakten til Bech. Se *Võitleja - ülemaailmne Eesti sõjameeste ja vabadusvõitlejate häälekandja* 01.05.1973 <https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=voitleja19730501.1.2&e=-----et-25--1--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA----->

59 Bechs papirer i privateje. Tale om Estland, dateret 01.10.1973.

Kilder og litteratur

Kilder:

Bechs papirer (privateje).

Diverse samtidige dagblade og aviser.

Kjædegaards Arkiv (privateje).

Rahvusarhiiv (Estlands Nationalarkiv): ERA.495.10.117, ERA.957.16.1479
ERA.2124.1.640, ERA.2315.1.86, ERA.2315.1.87, ERA.2315.1.90.

Rigsarkivet (RA): Privatarkiv Alfred Larsen, Privatarkiv Max Arildskov, Privatarkiv
Peter de Hemmer Gudme, Privatarkiv Peter Romanus Jensen.

Tallinn city archive: TLA.1376.1.19

Litteratur:

Brothers, Caroline: *War and photography – A cultural history*. Routledge 1997

Brownlow, Kevin: *The war, the west, and the wilderness*. Secker & Warburg 1978.

Greer, Chris: *Crime and media*. Routledge 2010.

Kirkebæk, Mikkel: *Den yderste grænse - Danske frivillige i de baltiske uafhængighedskrige
1918-1920*. Lindhardt & Ringhof 2019.

Lewinski, Jorge: *The camera at war – a history of war photography from 1848 to the present
day*. W.H. Allen & Co. Ltd 1978.

Petterson, Palle Bøgelund: *Dokumentarfilm og danskernes natursyn – perioden 1929-1973*.
Syddansk Universitetsforlag 2016.

Summary

The article is about the Danish war and film photographer Asbjørn Bech who traveled to Estonia in 1919 to film and photograph the Estonian War of Independence. Asbjørn Bech was the first war photographer in Denmark documenting and portraying war on film and thus a Danish pioneer in war documentation. The article focuses on Bech during his work in Estonia in 1919 and uses Bech's photographs and experiences as a prism to convey a more general impression of the war conditions during the Estonian War of Independence. Based on Bech's work, the article also discusses the objectivity of war reporters and assesses the importance of Bech's war documentation for posterity.